

367^a EPISTOLA CDLII.

AD QUEMDAM ABBATEM.

Hortatur ut benigne fugitivum recipiat, nec prælati dignitatem abiciat.

Suo illi quod suo.

Nemo cum has legerit, si norit unde salutationis formulam sumpserim, succensere, ut arbitror, debet mihi, quod me in capite meliori præferre præsumpserim, et quod tanquam aliquid inferius meum esse dixerim, cujus ego merito totus sum et quo ex toto inferior: quamquam non solum inferiora nostra, sed etiam plerumque quibus inferiores nos esse scimus, nostra non improprie appellare solemus, ut est illud, *Portio mea, Domine, in terra viventium* (Psal. CXLI, 6). Et hæc quidem de vobis, sed non vobis. Jam ad vestras litteras breviter pro tempore respondendum est, quæ cum mihi in manus venerunt, natalis animæ Dominæ nostræ dies festus illuxerat, cujus me totum jure sibi vindicans devotio, nihil aliud cogitare sinebat; sed et nuntius repedare festinans, vix usque in crastinum, ut hæc jam festo exoccupatus utcumque rescriberem, expectavit. Fugitivum itaque fratrem dure a me, utpote durum corde increpatum, nihil melius interrim potui quam ad locum remittere unde fugerat: quippe quem juxta nostras consuetudines domi absque abbatis sui consensu retinere non debui. Oportet autem a vobis eum similiter asperere increpari, et ad humilem provocari satisfactionem, deinde nostris confortari litteris pro eo directis ad abbatem. De infirmitate nostra nihil certius modo sollicito indicare potui, nisi quod infirmus et fuit et sum nec minus solito, nec magis multum. Quod vero non nisi quam missurus eram, causa est plus me animarum timuisse scandalum, quam unius corporis periculum. Jam ne quid horum quæ mandatis omnino prætermittam, quin et aliquatenus ad singula respondeam, venio etiam ad vos. Velle vos audire scripsistis, quid ego vos, qui utique omnia vestra norim, facere velim. Sed hæc, nisi fallor, si modo dicerem nec vos possetis, nec ego consulerem. Volo enim et ipse quod vos velle de vobis jam olim non latet me. Cæterum mea atque vestra æque, ut æquum est, voluntate postposita, magis quod velle Deum de vobis puto et mihi ut vobis suadeam tutum duco; et vobis si persuadeam, non incommodum. Tenete itaque meo concilio quod tenetis, manete in quo estis, et studete prodesse quibus præestis; nec præesse refugite, dum prodesse potestis; sed vae gravius quia præcesse metuitis et prodesse refugitis.

(1101) Hæc epistola scripta fuisse videtur occasione foundationis monasterii de Spina in diocesi Palentina, quod condidit Sancia Alfonsi regis soror, cujus se foundationi opponerent monachi de Careda, seu ut legitur in epistola 301 S. Bernardi Carraccenses, sive Carraccences, quæ scripta dicitur circa annum 1149, MART.

A

EPISTOLA CDLIII.

AD ANONYMUM.

Laudat ejus prudentiam et humilitatem.

Quidquid sibi cupit gratiæ spiritualis.

Laudo prudentiam, qua monachum propter novitium contristari timuistis; sed magis approbo humilitatem, qua factam vobis injuriam et tam grandem injuriam, pertulistis. Incomparabiliter autem præfero charitatem, qua calamum quassatum non patiendo conteri (Isai. XLII, 3), nostrum expectere consilium ei suadere curastis. O prudens humilitas, humilisque charitas, sic parcens monacho injuriam, ut non deesset novitio fluctuanti! Quantum ergo potui confirmatum, et omnia, quantum reor, de quibus notatus est, emendare paratum, ad vos eum remitto; tam probatæ vestræ benignitati consulens, et si necesse est, supplicans, ut recipiatur, ut tamen prædictus frater, cui et litteras proinde precatórias misi, a sua prius, si fieri posset, sententia flectatur.

367° EPISTOLA CDLIV.

AD ANONYMUM.

Stephano, si perseveraverit, promittit dignos penitentiae fructus.

Quis satis mirari possit vestræ charitatis ardorem? Sed quoniam dignum non est, ipsam unde sollicitam esse cognovimus, diutius manere sollicitam. Stephanus vester qui et noster, si digno suæ conversationis initia fine compleverit, si æqua cum capite devotione etiam caudam hostiæ offerre sategerit, testimonium ei perhibemus quia dignos faciet penitentiae fructus.

EPISTOLA CDLV.

AD MATERTERAM IMPERATORIS HISPANIARUM (1101).

Fratrum ei suffragia concedit, oratque ut controversia, quæ inter suos et fratres de Careda erat, per episcopos terminetur.

Illustri dominæ G. reginæ et materteræ imperatoris Hispaniarum, BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et orationes.

Devotionem vestram ex relatione fratris nostri Nivardi (1102) audientes, gratias agimus Deo, et oramus ut secundum fidem et fiduciam quam habetis in nobis, vobis retribuere pro sua pietate dignetur. Fratritatem domus nostræ et orationum nostrarum, sicut desiderastis, gratanter vobis annuimus, et ut tantumdem pro vobis fiat, quantum pro uno quolibet nostrum tam in vita quam in morte. De cætero necesse habuimus suggerere præstantiæ vestræ de fratribus de Careda (1103), quia per neptem vestram et per seipsos calumniam nobis struunt. De monasterio. Oportet ergo nos providere bona non tantum coram

(1102) Fratris S. Bernardi natu minimi, qui primus Spinensis monasterii abbas fuisse perhibetur. Id.

(1103) Seu de Carraceda ordinis S. Benedicti in diocesi Asturicensi, quod monasterium circa annum 990 a Bermundo rege fundatum Cisterciensibus donavit Alphonsus VII, rex Hispaniarum, Id.

Deo, sed etiam coram hominibus, omnimodisque cupimus sic procedere in hoc negotio, ut non vituperetur Fonum nostrum, nec homines illi occasionem habeant detrahendi. Proinde remisimus ad vos negotium, ut scandalum istud compescere studeatis. Et si aliter noluerint illi desistere, iudicio, ut dignum est, domini Zemorensis [Zamorensis] epi-

scopi et domini Asturicensis velit et faciat hanc controversiam terminari. Ubi enim vel eorum confessione, episcoporum iudicio innotuerit non habere eos unde ad ver nos super hoc possint vel debeant reclamare, parati sumus, iuvante Deo, sic ordinare locum, ut et vestra devotio gratuletur, et Deus glori- ficetur in opere vestro.

Inter epistolas quas jam editis accensemus, nonnullas, ut sublestæ fidei, inter dubias amandare in animo erat; sed constitutum ordinem servare nobis religioni fuit. De quo lectorem monitum volumus. Primam, cujus inscriptio: « Ad Raymundum dominum castri Ambruosii » (leg. Ambasii (Amboise), et a quibusdam Bernardo Sylvestri ascribitur, ut anecdotam venditat Amaduzius; sed fallitur: jam enim lucem viderat, et inter Opera S. Bernardi in primis editionibus recensetur. EDIT.

PRÆFATIO IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

(AMADUZZI, *Anecdota litteraria ex mss. codicibus eruta*, tom. IV, pag. 229. (Romæ apud Antonium Fulgonium, 1783, 8°).

Francisco M. BANDITIO, Ariminensi, archiepisco Beneventano et S. R. E. cardinali amplissimo, Joannes Christophorus AMADUTIUS.

Qui litteris operam navant, quique eruditus pabulum præbere student statim quibusdam operibus, id potissimum curant, ut primum varietate rerum omnibus placeant, tum ut ea, quæ uniuscujusque intersint, singulis consentanea faciant. Vides, cardinalis amplissime, me in eo esse, ut anecdotis quibusdam opusculis variis litteratorum classes detinendas oblectandasque susceperim; quod ut assequar, varia tum idiomatis et orationis tum ætatis et argumenti diversitate distinctas lucubrationes jamdiu mihi edendas proposui. Quare si quæ sunt quæ præcipue spectari debeant hac præsertim temporum corruptione, quæ se miris litterarum scientiarumque progressibus fæde immiscuit, ea esse cum primis censui, quæ ad sacra pertinerent, quæque vel fidei præstantiam; vel morum castitatem præferrent. Verum quam ipse unquam gratiam inire, si hujusmodi res munusculi instar iis præberem, qui ludicris levibusque crepundiis assueti (nam cæteros, qui impiis nefariisque commentis detinentur, utpote omnino aspernandos non moror) gravia ac severa quæque ad stomachum usque fastidiunt? Sua erga sponte fluit cogitatio, quæ ad te unum deligendum, cui beati Bernardi abbati Claræ-Vallensis epistolam adhuc anecdotam inscriberem ac nuncuparem, me nunc potissimum commonefecit. Tu, qui ea studia, sedulo coluisti, quæ tuum institutum in primis decent, qui ad bibliothecam omni scriptorum genere instruendam in Ariminensi clericum regularium collegio animum tot annorum spatio intendisti, quique eos præsertim auctores consecraris, qui et tuam præclaram dignitatem, et pastorem procuracionem præceptis, et exemplis juvent, ac excitent, libentissime quidem excipies opusculum, quod a clarissimo, sanctissimoque Cisterciensis ordinis alumno concinnatum tibi nunc statuo. Is enim fuit divus Bernardus, ut singulos fore hominum ordines instituendos epistolis suis sibi proposuisse visus fuerit: quandoquidem laicos, monachos, clericos, abbates, episcopos, cardinales, et ipsos quoque summos pontifices in Eugenio III scriptis suis pro dignitate erudit, atque informavit, singulis præbens castigatioris vitæ perquam apta documenta. Epistola quam nunc profero ea est qua laicum variis humanæ, recte tamen honestæque politice præceptis imbuendum suscipiat; quorum sane plura cum privatum hominem, quem se esse sentiat semper unusquisque quantacunque dignitate præcellat, respiciant, facile singuli ea vindicent atque arripiant quæ sibi peculiariter convenire intellexerint. Nulla vero in cæteris, sive scriptis quibuscumque S. Bernardi abbatis mentio occurrit hominis ad quem epistolam hanc hactenus ineditam inscriptam animadvertimus. Qui vero et epistolas et scripta cætera sanctissimi hujus Ecclesiæ doctoris, atque ea potissimum quæ Mabillonius tanquam genuina et a spuris distincta proposuit (1104), accurata lectione percurrent, facile in hac etiam styli dulcedinem, orationis ardorem, eloquii sanctitatem, sententiarum gravitatem, leporum copiam, quæ eidem potissimum tribuuntur, non ægre deprehendet. Quod si id asserere detrectaverit, saltem anxium sancti scriptoris imitorem hanc scripsisse epistolam fateri omnino cogetur. Hanc nos quidem obtinuimus a viro clarissimo Angelo M. Bandinio, qui ex codice membranaceo sæculi XIV, ineuntis, bibliothecæ Mediceo-Laurentianæ, cui ipse pro meritis suis præest, excerpserit, et ut ederemus, nobis pro sua humanitate indulsit. Exstat ipsa etiam in duobus aliis ejusdem bibliothecæ codicibus, quos omnes ipse accurate recensuit (1105); quod dum primum facit, epistolæ ingenuitatem in aliquod suspitionis dubium revocare videtur, forte ut severioribus criticis regulis, quas docti interdum impensius amant, morem gerat. Habet et ipsa bibliotheca alios codices divi Bernardi opera continentes, et ea quidem quæ in Mabilloniana editione desiderantur. Cum illa vero nec pauca, nec exigua sint, ac multo egeant examine, seduloque comparationis studio, eadem nunc innuisse sufficiat, rejectis interim in imam oram eorumdem indicis, quæ præsto esse possint iis quibus hanc spartam deinceps ornare libeat (1106). Porro alibi etiam alia habentur sancti nostri doctoris opera, quæ absunt a laudata editione, quæque forte eadem quoque ac quæ exstant in codicibus Mediceo-Laurentianis esse possent; quod sane non-

(1104) Parisiis apud Montalan 1719, tom. IV.

(1105) Vid. tom. II, *Catalog. codd. mss. Latin. biblioth. Laurent.* cod. 15, plut. 46, § 2, col. 387. et tom. III. cod. plut. 78, § 3, col. 159; tum ibid. cod. 138, plut. 80, num. 8, pag. 36; col. 697.

(1106) Plut. 14, cod. 18, § 22: Liber de quatuor principalibus virtutibus prudentia, magnanimitate, constantia, justitia. Inc. *Quatuor virtutum species*

multorum sapientium sententiis definitæ sunt. Des. æquo vivendi sine servaveris. Vide Bandinium in catalogo tom. I, col. 122.

Ibid. § 27: De oblatione laudis. Inc. *Oblatio nostræ laudis, quam Deo immolamus*, etc. Des. *martyrium divinum*. Sunt variæ brevesque sententiæ. Vid. ibid. col. 123.

Ibid. §. 38: De immensa charitate Dei Patris, de

nisi diligenti perquisitione assequi quis poterit Scilicet cl. Martinus Gerbertus abbas S. Blasii in silva Nigra ait in Itinere Alemannico (1107) haberi in mss. operibus sancti Bernardi asservatis in bibliotheca Augustæ Vindelicorum nonnulla quæ haudquaquam in Mabillonii editione occurrant, quæque examini aliquod postulent. Insuper ipse ibidem (1108) profert epistolam omnino brevem, erutam ex cod. mss. sæculi XIII bibliothecæ Ochenhusanæ, quam S. Bernardus G. de Stopho scribit, quæque in laudata editione frustra quaereretur. Non aspernanda quidem, imo plurimi æstimanda illius scriptoris opera, quæ ecclesiasticam traditionem, et Patrum seriem claudant, quæque scholasticorum barbariem, quæ mox religionem, in scientias, ac litteras irrepsit, feliciter antevertant. Nec te interim pigebit, Cardinalis amplissime, si insuper addam epistolam alteram, non eam quidem a divo Bernardo exaratam, sed a matrona quadam abbate nostrum cum pluribus lectissimis feminis epistolarum commercium exercuisse, ut docent ipsius epistolæ a Mabillonio recensitæ, ac datæ ad reginam Jerosolymorum, ad Mathildem, reginam Anglorum, ad Sanciam sororem imp. Hispaniæ, ad ducissam Lotharingiæ, ad ducissam Burgundiæ, ad Ermengardam quandam comitissam Britannicæ, ad Idam comitissam Nivernensem, ad Blesensem comitissam, ad Beatricem nobilem, et religiosam matronam, ad Sophiam virginem, ad abbatissam Faberniacensem, ac postremo tandem ad nonnullas sanctimoniales. Amanuensis fortasse incuria (nisi id alia etiam culpa factum fuerit) matronæ, quæ hanc nostram epistolam scripsit, nomen nobis invidit; neque etiam instituta a nobis hac de re observationes quidquam lucis attulerunt. Hanc epistolam quinetiam nobis communicavit laudatus Bandinius, qui ipsam ex codice altero Mediceo Laurentiano, eoque membranaceo sæculi XV eruere satagit (1109), nobisque edendam concessit. Quam vellem, ut ego gratum, et obsequentem in te animum meum prodere nunc studui, sic tu meam hanc voluntatem, et observantiam æqui bonique consuleres! Sed qui ab antiqua tua, planeque singulari humanitate nunc mihi polliceri non dubitem? Quæ quidem humanitas etsi stimulis non egeat, nec precibus locum relinquat, patere tamen, Cardinalis amplissime, ut de ea jugiter mihi conservanda tanquam de re mihi tum charissima, tum spectatissima, cujus instar eorum, qui pretiosas res possident sollicitum esse decet, te majorem in modum exorandum nunc censeam. Vale.

Datis Romæ Idibus Augusti anno a Christo nato 1780.

EPISTOLA CDLVI.

AD RAYMUNDUM DOMINUM CASTRI AMBRUSII.

(Ex codice membranaceo sæculi XIV bibliothecæ Medico-Laurentianæ edidit Joannes Christophorus AMANDUTIUS.)

367¹⁰ Gratioso militi et felici RAYMUNDO, domino Castri Ambrusii, BERNARDUS in senium deductus salutem.

Doceri petis a nobis de cura et modo rei familiaris utilius gubernandæ, et qualiter patresfamilias debeant se habere, ad quod tibi respondemus. Licet omnium rerum mundanarum status, et exitus sub fortuna laborent, non tamen hoc timore est mira filii obedientia, et Spiritus sancti benignitate, Inc. *O immensa Dei Patris charitas, qua adeo dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Des, malum legere Salmonem, quam legere Salomonem.* Vid. ibidem, col. 124.

Plut. 16, cod. 1. § 17: Bellum de perfectione servorum Dei. Inc. *Peccantes prima excipit negligentia sui deinde curiositas rerum exteriorum, Des. e hæc est perfectio servorum Dei.* Vid. ibid. col. 160.

Ibid. § 24: Sermo de octo beatitudinibus per modum dialogi, et correspondet superiori proximo sermone. Inc. *Simile est regnum cælorum monacho negotiatori, qui audiens proximarum nundinarum opinionem. Des. ubi tantam habuit copiam, et facultatem lucrandi.* Vid. ibidem col. 161.

Ibid. § 29. De passione Domini in septem horis canonicis meditanda. Inc. *Septies in die laudem dixi tibi. Rogasti me, ut aliquem modum contemplandi in passione monstrem tibi. Des. et sedebris juxta eum ad monumentum ejusdem Domini nostri Jesu Christi, qui vivit, etc.* Vid. ibid. col. eadem.

Ibid. § 33. De cœlesti gloria ad quam festinare debemus. Inc. *Festinemus ingredi illam sanctam civitatem, in qua filius virginis et rex. Des. et quidem perpetuus minimeque fucatus candor vitæ æternæ.* Vide ibidem col. eadem.

Ibid. § 34. Speculum monachorum. Inc. *Fratres charissimi, locus iste, in quo convenimus, locus sanctus est. Des. et gaudere mereamini, præstante eodem Domino nostro, qui cum Patre, etc.* Vid. ibid., col. 162.

A vivendi regula omittenda. Audi ergo, et attende Quod si in tua domo sumptus et redditus sunt æquales, casus inopinatus poterit destruere statum ejus. Status hominis negligentis domus est ruinosus. Quid est negligentia gubernantis domum? Ignis validus in domo accensus, Discute diligenter eorum diligentiam et propositum, qui tua administrant. Labenti, nondum lapso facultatibus minus verecundum est abstinere quam cadere. Sæpius revidere, quæ tua sunt, quomodo sint, magna prudentia est. Cogita de cibo et potu animalium tuorum; nam essuriunt, et non petunt. Nuptiæ sumptuosæ damnus sine honore conferunt. Sumptus pro militia hono-

Ibid. § 35: Laus de Domino Jesu Christo. Inc. *Quam pulcher es angelis tuis, Domine Jesu. Des. Domine, qui similis tui? Est brevissimum.* Vid. ibid., col. ead.

Cod. 3, § 5, pag. 65. De amore Dei. Inc. *Magna res est amor, quo anima per semetipsam.* Des. *Non cessant mihi dicere ut anem Deum meum.* Vid. ibid., col. 165.

Ibid. § 6, pag. 66 vº. De excellentia et utilitate orationis. Inc. *Dominus dicit in Evangelio, quoniam oportet semper orare, etc.* Des. *et compendium faciam orat et ipse Dominus Jesus Christus, etc.* Vid. ibidem, col. ead.

Ibid. § 8, pag. 68 vº: Quomodo in pace vera obdormit anima, et requiescit. Inc. *In pace in idipsum dormiam, et requiescam. Pax, inquam, illa, per quam, et qua, etc.* Des. *qui cum tanta fiducia psallebat in pace in idipsum dormiam, et requiescam.* Vid. ibidem, col. ead.

Ibid. § 9, pag. 70 vº: Vita S. Bernardi, quam dedit eundem monacho ad bene religioseque vivendum. Inc. *Si vis plene assequi quod intendis, duo tibi sunt necessaria facienda. Des. sin autem, roga Deum ut tibi dimittat, qui est misericors et pius, benedictus in sæcula.* Vid. ibidem, col. eadem.

(1107) Pag. 175 et seq.

(1108) Pag. 216.

(1109) Vid. tom. I Catalog. codd. mss. Latinor. cod. 2, plut. 16, pag. 234, col. 163.

rabilis est, sumptus pro juvando amicos rationabilis est. Sumptus pro juvando prodigos perditus est. Familiam grosso cibo, non delicato nutrias. Qui gulosus effectus est, vix aliter quam morte mores mutabit. Gulositas vilis et negligentis hominis putredo est; gulositas solliciti et diligentis hominis solatium est. Diebus paschalibus abundanter, non delicate pascere familiam tuam. Fac gulam litigare cum bursa, et cave cujus advocatus existas. Si autem inter gulam et bursam judex existas, sæpius, sed non semper pro bursa sententiam feras. Nam gula affectionibus probat, et sic testibus non juratis, bursa evidentem probat, jam arcis et cellario vacuatis, vel in brevi tempore vacuandis: tunc male judicas contra gulam, quando avaritia ligat bursam; nunquam recte inter gulam et bursam avaritia judicabit. Quid est avaritia? Sui homicida. Quid est avaritia? Paupertatis timor. Semper in paupertate vives: recte vivit avarus in se, non perdens divitias, sed aliis reservando. Melius est aliis reservare, quam in se perdere. Si abundas blado, non diligas canestrum. Diligens canestrum cupit esse pauperum homicida. Vende bladum, cum satis valet, non quando per pauperem emi non potest. Vicinis minori pretio vende, etiam inimicis; non semper gladio, sed sæpe servitio vincitur inimicus. Superbia contra vicinum balenum est; expectas tonitru cum sagitta. Habes inimicum capitalem, in carcere positus es, habes inimicum, quæras tuum oculum pro custode. Si habes inimicum, conversationem non habeas cum ignotis. Semper cogita quod inimicus sagax cogitat inimici vias. Debilitas inimici non est loco pacis, sed tregua ad tempus. Si te (1110) securus non cogitare, quæ tu cogitas, inimicum, periculo te exponis. De feminis tuis suspectis quid agant, ignorantiam, non scientiam quæras. Postquam sciveris crimen uxoris, a nullo medico curaberis: dolorem de mala uxore tunc mitigabis, quando audies de uxore alienis. Cor nobile et altum non inquit de operibus mulierum; malam uxorem potius risu, quam baculo castigabis. Femina meretrix et senex omnes divitias annullabit; femina senex et meretrix, si lex permetteret, viva sepelienda esset. De vestibus nota quod vestis sumptuosa probatio est pauci sensus. Vestis minus apprens cito vicinis tædium parit: stude bonitate placere, non veste. Mulieris petitio habentis vestes, et vestes quærentis, non indicat firmitatem. De amicis teneas quod major est amicus qui sua tribuit quam qui seipsum offert; de illis magna est copia amicorum. Amicus non reputes qui te præsentem laudat; si consulis amico, non quæras placere sibi, sed rationi. Dicis in consulendo amico, sic mihi videtur, non præcise sic agendum est. Facilius de malo exitu consilii redargutio sequetur quam de bono laus. Audivi quod te visitant jaculatores, attende quæ sequuntur. Homo

A jocularibus intendens, cito uxorem habebit, cujus nomen est paupertas. Sed quis erit hujus uxoris filius? Derisio. Placet tibi verbum jocularis, finge te non audire, et alia cogitare: ridens et gaudens de verbis jocularis jam pignus sibi dedit. Joculatores improperantes digni sunt suspensio. Quid est jocularis, mala improperans? Animal homicidium secum portans. Joculatores instrumentorum Deo placuerunt. Audi de famulis. Famulum alti cordis repelle ut futurum inimicum. Famulum tuis moribus blandientem repelle. Famulo et vicino te laudantibus resiste, alias te cogitat decepsisse. Famulum de facili se verecundantem dilige ut filium. Si vis ædificare, inducat te necessitas, non voluntas. Cupiditas ædificandi ædificando non tollitur, nimia et inordinata ædificandi cupiditas parit, et expectat ædificiorum venditionem. Turris completa et arca vacuata faciunt valde tarde hominem sapientem. Vis aliquando vendere, cave partem hereditatis non vendas te potentiore, sed potius minori pretio, te minori. Totum autem vende plus offerenti. Melius est gravem pati famem quam patrimonii venditionem; sed melius est partem vendere, quam te usuris subjicere. Quid est usura? Legalis latro, prædicens quod intendit. Nihil emes in consortio potentioris: parvum consortem patienter sustineas, ne tibi societ fortiosem. Quærivisti de usu vini. Qui in diversitate et abundantia vinorum est sobrius, ille est terrenus Deus. Ebrietas nil recte agit, nisi cum in lutum cadit. Sentis vinum, fuge consortium. Sentis vinum, quære somnum, antequam colloquium. Qui se esse ebrium verbis excusat, suam ebrietatem aperte accusat. Male sedet in juvene vina cognoscere. Fuge medicum scientia plenum, exercitio non probatum. Fuge medicum ebrium. Cave tibi a medico volente in te experiri qualiter alios de simili morbo curabit. Caniculos valde parvos dimitte. Clericis et reginis canes custodes utiles sunt. Canes ad venandum plus constant quam conferant. Habentem filios dispensatorem tuorum honorum non instituas. Sed dices: Si aversetur fortuna, quid prodest vivendi doctrina? Audi quod de hoc viderim stultos omittentes continentiam, et tandem se excusatos sub fortuna; et venit aliquando fortuna, sed servans doctrinam raro accusabit fortunam. Raro enim diligentiam cum infortunio sociabis, et rarius a pigritia infortunium separabis. Expectat piger sibi subveniri a Deo, qui vigilare præcepit in mundo. Tu ergo vigila, et levitatem expendendi cum gravitate lucrandi compensa. Appropinquat senectus; consulo quod Deo potius quam tuo filio te committas. Disponis legatum; consulo quod prius servitoribus quam sacerdotibus solvi mandes. Diligentibus personam tuam non committas animam. Committe animam tuam diligentibus animam suam. Dispone de rebus ante morbum; sæpe quis efficitur infirmitatis servus, et servus testari non

(1110) Sic. — Lege: *Si non es securus, etc.*

PATROL. CLXXXII.

potest. Liber ergo testeris, antequam servus efficiaris. Sufficit tibi quod dictum est de testamentis. De filiis audi. Mortuo patre, quærunt divisionem, si nobiles sunt; melior est sæpe eorum aspersio per mundum, quam hereditatis divisio. Si laboratores sunt, faciant quod volunt; si mercatores, tutior est divisio quam communio, ne unius infortunium aliis imputetur. Mater autem forsitan remaritari quærît; stulte agit; sed ut peccata sua deploret, utinam ipsa senex accipiat juvenem, nam non ipsam, sed sua quæsivit; quibus habitis, bibet cum eo doloris calicem quem optavit, ad quod eam perducatur meta suæ vitæ damnabilis senectutis, Amen.

Deo gratias.

(*Litteras matronæ cujusdam vide infra inter epistolas diversorum ad S. Bernardum, sub num. 477.*)

EPISTOLA CDLVII.

AD UNIVERSOS FIDELES.

De expeditione in terram sanctam. Festum SS. Petri et Pauli quo apud Magdeburgum conveniant, designat.

(Anno 1147.)

[BOCZEK, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Olomucii 1836, 4°, t. I, p. 253, ex codice ms. Olomucensi sæc. XIV signato CXXVI.]

367¹¹ Dominis et Patribus reverendis archiepiscopis cæterisque episcopis et principibus et universis fidelibus Dei, BERNARDUS, Claræ-Vallensis vocatus abbas, spiritum fortitudinis et salutis.

Non dubito quin auditum sit in terra vestra, eî celebri sermone vulgatum, quomodo suscitaverit spiritum regum Deus et principum ad faciendam vindictam in nationibus et exstirpandas de terra Christiani nominis... Magnum bonum magna divinæ miserationis ubertas! Verumtamen videt hoc malignus et invidet more suo; frendet dentibus et tabescit; multos amittit ex his quos variis criminibus et sceleribus obligatos tenebat: perditissimi quique convertuntur declinantes a malo, parati facere bonum. Sed aliud damnum veretur longe amplius de conversione gentium, cum audivit plenitudinem eorum introituram, et omnem quoque Israel fore salvandum. Hoc ei nunc tempus imminere videtur, et tota fraude satagit versuta malitia, quemadmodum obviet tanto bono. Suscitavit proinde semen nequam filios sceleratos paganos, quos, ut pace vestra dixerim, nimis diu sustinuit Christianorum fortitudo, perniciose insidiantes dissimulans, calcaneo suo nec contereas capita venenata Sed, quia dicit Scriptura: *Ante ruinam exaltabitur cor*, fiet ergo, Deo volente, ut eorum superbia citius humilietur, et non propter hoc impediatur via Hierosolymitana; quia enim verbum hoc crucis parvitati nostræ Dominus evangelizandum commisit, consilio domini regis et episcoporum et principum, qui convenerant Frankonovort, cœnantiam armari Christianorum robur adversus illos, et ad delendas penitus, aut certe convertendas nationes illas signum salutare suscipere, eandem eis promittentes indulgentiam peccatorum,

quam et his qui versus Hierosolymam sunt profecti. Et multi quidem signati sunt ipso loco, cæteros autem ad opus simul provocavimus, ut qui ex Christianis necdum signati sunt ad viam Hierosolymam, noverint eandem sese indulgentiam hac adepturos expeditione, si tamen præstiterint in ea pro consilio episcoporum et principum. Illud enim omnimodis interdiximus, ne qua ratione ineant fœdus cum eis, neque pro pecunia, neque pro tributo, donec, auxiliante Deo, aut ritus ipse, aut natio deleatur. Vobis sane loquimur archiepiscopis et episcopis vestris, opponite omnino, ut maximam super his geratis sollicitudinem, et quantumcunque potestis, studium adhibeatis et diligentiam, ut viriliter fiat; et secundum Deum ministri Christi estis, et ideo fiducialius a vobis exigitur, ut negotio ejus, quod ad vos spectat, invigiletis. Nos quoque plurimum id rogamus et obsecramus in Domino. Erit autem hujus exercitus, et in vestibus, et in armis, et faleris cæterisque omnibus eadem quæ et alterius exercitus observatio, quippe quos eadem retributio munit. Placuit autem omnibus in Frankonovort congregatis, quatenus exemplar istarum litterarum ubique portaretur, et episcopi atque presbyteri populo Dei annuntiarent, et eos contra hostes crucis Christi, qui sunt ultra albi (*sic*), signo sanctæ crucis consignarent et armarent; qui nimirum omnes in festo apostolorum Petri et Pauli apud Magdeburg convenire debent.

EPISTOLA CDLVIII.

AD WLADISLAUM DUCEM, MAGNATES ET POPULUM BOHEMIE.

Omnes ad expeditionem Hierosolymitanam invitat, idemque negotium episcopo Moraviensi commendat.

(Anno 1147.)

[BOCZEK, *ubi supra* p. 255, ex eodem codice.]

Duci WLADISLAO cæterisque nobilibus et universo populo Bohemiæ, BERNARDUS Claræ-Vallensis abbas vocatus, salutem in Christo.

Est mihi sermo ad vos de negotio Christi, in quo est etiam salus vera. Quod loquor, ut indignitatem personæ scribentis excuset apud vos auctoritas Domini; excuset consideratio utilitatis vestræ; excuset, quæ in nobis est intentio charitatis. Medicus quidem sum, sed non modice cupio omnes vos in visceribus Jesu Christi. Hic zelus urget ut scribam quod libentius viva voce cordibus vestris inscribere laborarem, si, ut voluntas non deest, suppeteret et facultas. Sed spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Obtemperare non potest corruptibile corpus animæ desiderio, nec spiritus velocitatem moles terrena valet comitare; sed quod hinc queremur, abest a vobis portio nostri; sed quæ utilior est, cor nostrum, usque ad vos dilatatum est, etsi corpus onerosum terrarum interapedo detineat. Audiat ergo universitas vestra verbum bonum, audiat verbum salutis, et oblatam indulgentiæ copiam devotis quibusdam animæ brachiis amplectatur. Neque

enim simile est tempus istud cæteris, quæ hucusque præteriere, temporibus; nova venit e cœlo divinæ miserationis ubertas; beati quos superstites invenit annus placabilis Domino, annus remissionis, annus utique jubileus! Dico vobis, non fecit Dominus taliter omni retro generationi, nec iam copiosum in patres nostros gratiæ munus effudit. Videte quo artificio utitur ad salvandum vos; considerate pietatis abyssum, et obstupescite, peccatores: necessitatem se habere facit, aut facit, aut simulat, dum vestris necessitatibus subvenire de cœlo venit; consilium hoc nec ab homine est, sed a corde pietatis divinæ processit. Commota est et contremuit terra, quia Dominus fecit perdere terram suam. *Suam*, inquam, [*suppl.* in qua] visus est et annis plus quam xxx homo inter homines conversatus. *Suam*, quam honoravit nativitate sua, illustravit miraculis, dedicavit sanguine, sepultura ditavit. *Suam*, in qua vox turturis audita est, cum Virginis Filius castitatis studium commendaret. *Suam*, in qua primi apparuerunt flores resurrectionis. Hanc repromissionis terram cœperunt occupare maligni, et nisi fuerit qui resistat, ad ipsam inhiant nostræ religionis sacrarium, lectumque ipsum maculare conantur, in quo propter nos obdormivit vita nostra in morte, et profanare loca sanctorum, loca dico Agni immaculati purpurata cruore. Audite amplius aliquid quod movere debeat quamlibet durum peccus hominis Christiani. Accusatur proditoris Rex noster; imponitur ei quod non sit Deus, sed falso simulaverit quod non erat. Quis in vobis est fidelis ejus, surgat, defendat Dominum suum ab impositæ proditoris infamiae; securum conflictum ineat, ubi sit et vincere gloria, et mori lucrum. Quid moramini, servi crucis, quid dissimulatis vos, quibus nec robor coporum, nec terrena substantia deest. Suscipite signum crucis, et omnium, de quibus corde contrito confessionem feceritis, plenam indulgentiam delictorum hanc vobis summus pontifex offert, vicarius ejus cui dictum est: *Quodcunque solveris super terram erit solutum et in cœlo*. Suscipite manus oblatum, et ad irrecuperabilem indulgentiæ facultatem alter alterum prævenire festinet. Rogo et consulo,

MONITUM IN SEQUEMTEM EPISTOLAM.

[Eugenius de LEVIS, presbyter, *Anecdota sacra, sive collectio omnis generis opusculorum veterum SS. Patrum*, etc. Augustæ Taurinorum 178..... 4°, p. 50.]

A pluribus historicis, ut apud Carolum Visch, et editores operum ejusdem sancti abbatis plurima alia opera S. Bernardi asservari in manuscriptis, et nundum edita hinc inde delitescunt edocti sumus. Cum vero hæc epistola in quodam codice nostro sæculi XIII, in membrana exarato, legatur inter diversa alia opera jam edita, et plura S. Bernardo attributa, dubia vel supposititia, ut sunt De interiori domo. De conscientia ædificanda, et Sermo de doctrina S. Bernardi ad quemdam suum monachum, eam edere curamus, ne in pulvere delitescat.

Quis vero sit ille frater N., cui hanc scripsit sanctus Bernardus, ignoramus, cum nobis compertum non fuerit vel quo loco vel ad quod monasterium ipse N. pertinere dicatur. Veremur tamen ne hæc alicujus solitarii sit, cum de solitudine loquatur in documento 11.

EPISTOLA CDLX.

AD N....

[LEVIS *Anecdota sacra*, p. 51.]

367¹² In Christo suo fratri dilecto N., frater

ne propria quisque negotia Christi negotio velit præferenda, nec propter ea quæ temporibus aliis poterunt vel poterunt exerceri, illud omittat quod recuperari ultra non possit. Et ut noveritis quando, qua, quomodo sit eundem, paucis audite: in proximo Pascha profecturus est exercitus Domini, et pars non modica per Hungariam ire proposuit. Illud quoque statutum est ne quis aut variis aut grisiis, seu etiam sericis utatur vestibus; sed neque in equorum faleris auri vel argenti quidpiam apponatur, tantum in scutis et ligno sellarum, quibus utentur; cum ad bella procedent aurum vel argentum apponi licebit his qui voluerint, ut refulgeat sol in eis et terrore dissipetur gentium fortitudo. Copiosius hæc et latius prosequi oportuerat, nisi quod habetis apud vos dominum Moraviensem episcopum, virum sanctum et doctum, quem exoratum volumus esse, ut secundum sapientiam, quæ data est ei a Domino, diligentius super hoc universitatem vestram studeat exhortari. Exemplar quoque litterarum domini papæ misimus, cujus admonitionem intentissima debetis aure percipere, et ejus observare decreta. Valet.

EPISTOLA CDLIX.

AD G..... DE STOPHO.

[Dom GERBERT, *Iter Alemannicum*, 1765, 8°, p. 216.]

BERNARDUS, Claræ-Vallensis vocatus abbas, dilecto in Christo filio G. de STOPHO, salutem et orationes.

Charissimus filius noster frater tuus Henricus ad nos divertit, et consilio nostro salutaris signi quod acceperat, propositum non deposuit. Sed longe meliora: uti pauper enim factus pro paupere Christo, in domo pauperum Christi sub religionis habitu disposuit conversari. Quod tibi nec grave debet videri nec asperum, quia ipse cum Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eo, et faciem induit vere euntis in Hierusalem, non quæ occidit prophetas, sed eam, cujus participatio in idipsum. Consolare igitur in verbis istis et memento quid inter vos novissime fueritis collocti. Et sic ago cum eo de omnibus, ut a nobis et ab ipso gratiam et a Deo misericordiam consequaris. Bene vale, semper dilecte.

BERNARDUS, in Domino qualicunque veteri jam exuto homine Christo vivere, et mori mundo.

Quoniam, dilecte mi frater in Domino, adhuc me in pœnitentiâ posito, me instantissime supplicasti, ut te